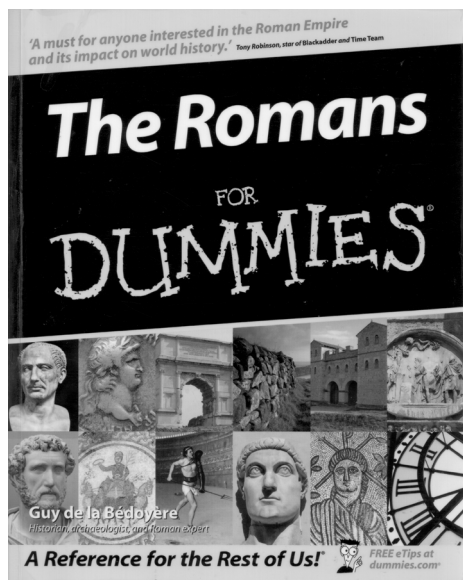

Guy de la Bédoyère. *Romans for Dummies*. Chichester: Wiley & Sons, 2006. [464 str.]

Dandanes, ko znanost hitro napreduje in ko se, kot pravijo, količina znanja večja z vrtoglavo naglico (znanost je tudi že tako razvejana, da je celo srednje zahtevno znanstveno delo skoraj nemogoče razumeti brez nekajmesečnega, če ne nekajletnega izobraževanja), raste povpraševanje po knjigah, ki bi bralca vpeljale v kakšno vedo ali spretnost, ne da bi ga že na prvih straneh zasule s strokovnim izrazjem in od njega zahtevale popolnoma drugačnega načina razmišljanja, kot ga je vajen od drugod. V priročnikih iz tudi pri nas dobro znane in prodajane zbirke *For Dummies* (Za telebane) se lahko poučimo o malodane vsem: od računalništva do igranja klavirja, od psihiatrije do avtomehaničarstva.

Romans for Dummies obsega z indeksi vred 434 strani in je razdeljena na 26 bolj ali manj samostojnih poglavij.

Prvih devet (okrog 160 strani) se ukvarja z materialno kulturo, ostali del je dokaj obsežen prikaz rimske zgodovine od začetka rimske države do konca bizantinskega cesarstva. Obseg knjige je bil bržkone določen vnaprej, zato se je moral avtor odločiti, ali bo porabil več prostora za civilizacijo ali zgodovino. Iz razlogov, o katerih lahko le ugibamo, se je odločil za drugo, tako da je knjiga pravzaprav zgodovina Rima, ki jo uvaja prikaz rimske materialne kulture na ok. 160 straneh, kar je glede na velikost črk in dokaj 'zračno' oblikovanje strani (po katerem se knjige iz zbirke *For Dummies* vedno odlikujejo) manj, kot se zdi na prvi pogled.

Knjiga naj bi bila torej prikaz vsakdanjega življenja in obenem zgodovinski pregled od začetka do konca antike. Pisec daje prednost oprijemljivim spomenikom, medtem ko sta književnost in izobrazba močno prikrajšani: izobraževalni ureditvi je posvečena približno stran in pol, latinskemu jeziku s pisavo vred ena stran,¹ književnosti pa – nič! Saj ne, da bi pričakovali nevemkaj: zadovoljni bi bili že z besedo ali dvema o vplivu in vrednosti književnih dosežkov, a še to iščemo zaman. Bralčevo radovednost lahko poteši kvečjemu pregled z naslovom *Survival of Roman books* na str. 16–17, kjer o najpomembnejših rimskih piscih izvemo približno toliko kot iz katerega koli splošnoizobraževalnega leksikona.

¹ Več kot polovica je namenjena razlagi alfabeta, sledita dva kratka odstavka o uradnih jezikih in odstavki o romanskih jezikih, ki ga zaznamuje ponesrečena trditev: »The so-called Romance languages [...] owe a huge amount to the Latin of the Romans.« (str. 24). Kot da bi kdo rekel, da »slovenščina veliko dolguje praslovanščini!«

Od pesnikov se je na seznam uspelo uvrstiti Katulu, Vergiliju, Horaciju in Ovidiju; Lukrecij, Plavt, Terencij, Tibul in Propercij očitno niso dovolj zanimivi. Pri proznih piscih ni izbor nič širši: Ciceron, Cezar, Livij, Plinij Starejši, Plinij Mlajši, Svetonij, Tacit in (iz neznanega razloga) Kasij Dion;² ni Salustija, ni Seneke, ni Petronija, ni Apuleja – avtor ne more skriti, da je po usmeritvi arheolog in zgodovinar. Če imamo srečo, naletimo na koga izmed pisateljev in pesnikov še v zgodovinskem delu: na strani 273 izvemo, da sta Vergilij in Horacij pisala »vplivno propagandno pesništvo«, v okvirčku na str. 275 izvemo »How the *Aeneid* survived«. Na str. 139 je omenjen »a Roman writer called Apuleius«. Na koncu knjige je spisek *The Interesting and Occasionally Good Romans*, med katerimi je književnik (če ne štejemo neizogibnega Cezarja) samo eden, in sicer Plinij Starejši. Avtorjeva utemeljitev se glasi: »I love Pliny the Elder.« Poleg tega: nihče ne zahteva nepristranskega odnosa do književnosti, vendar je postavljati Svetonija ob bok Tacitu kot največjega rimskega zgodovinarja (str. 303) vendarle malce preveč.

Ni videti, da bi bil avtor v mladih letih deležen običajnega šolskega pouka latinščine in grščine. Vsakogar, ki ga je bil, spreletava srh, ko ga v poglavjih z zgodovinskim pregledom vedno znova pozdravlja *Lucius Sergius* – roka se upira, a kar je treba, je treba – *Catilinus*! Če je to šala, je slaba. Tiste grške besede, ki so zašle v besedilo, so zapisane kar v naboru znakov, podob-

nem naboru Symbol, brez naglasnih znamenj. Pred dvajsetimi leti bi človek še razumel, toda danes ... Tudi urejevalec besedila se očitno ni nikoli učil grščine: ni ločil črke *zeta* od končnega *sigma*, tako da namesto *Χριστός* bremo *Χριστοζ*, namesto *Φοινικικός* stoji *Φοινικικοζ* ipd. Založbi je, kot je videti, zmanjkalo časa (težko verjamemo, da denarja) za poštene korekture, čeprav bi moral besedilo pred izidom v tisk nujno pregledati kdo, ki zna latinsko in grško (če oba jezika že avtorju delata težave). Kot kaže, se na evropski Zahod vrača načelo *Graecum est, non legitur*.

Ko bi bile v knjigi samo napake, ki bi jih povzročil tiskarski škrat, najbrž ne bi bilo pretiranega razburjenja: tipkarske napake se kaj rade prikradejo v besedilo in jih je zelo težko odkriti. Nekaj takih: *prothryum* namesto *prothyrum* (str. 68), *cohorts* namesto *cohortes* (str. 76), *diffarraetio* namesto *diffarreatio* (str. 145). Toda ponekod se bralec vpraša, ali gre res samo za napako pri tipkanju ali kaj hujšega: *peregrinae* namesto *peregrini* (str. 36): *secutos* namesto *secutor* (str. 131), *odean*, kjer bi moralo stati *odeum* (str. 136).

Bolj kot tipkarske napake in pomete pri navajanju latinskih navedkov kazijo avtorjev ugled vsebinske napake, ki jih v delu ne manjka. Spodaj navedene odkrije že površen pregled, a če bi pregledali vire natančneje, bi se jih verjetno našlo še več:

- popačen opis govorniških deklamacij na str. 139 daje vtis, da so bile namenjene izključno zabavi poslušalstva in da so se z njimi ukvarjali pretežno Grki;
- str. 210: »Illyria is the coast of what used to be Yugoslavia down to

² Avtor ga je očitno bral v prevodu in ni opazil, da ta zgodovinar piše v grščini in da ga potemtakem ne moremo šteti med rimske pisce.

Greece.« Če smo natančni, bi bilo treba napisati »Yugoslavia and Albania down to Greece.« Še zlasti nenavaden je tak opis, ker poglavja o pozni antiki že upoštevajo zemljepisje današnjega Balkana (npr. str. 386) v najnovejši obliki;

- str. 212 »The Roman playwright Terence (...) was translated and adapted into Latin works by the Greek playwright Menander.« Kdo je koga prevajal in prilagajal?
- str. 265: Filipike niso bile »Demosthenes' criticisms of Philip II of Macedon«, ampak politični govori;
- str. 268: »In 35 BC, Antony divorced Octavia.« Nekaj vrstic niže: »Sometime around 33 B.C. Antony had agreed to marry Cleopatra. Antony's action was a blatant insult to Octavia, whom he did not divorce until the next year.«

Zgodovinski del knjige je zasnovan tako, da naj bi bila poglavja docela samostojna. Nenavadno. Zakaj bi kdo hotel brati npr. samo poglavje o rimskem osvajanju Italije, ne da bi ga zanimala predhodna doba kraljev? Taka zgradba sili pisca v nepotrebno ponavljanje, a se mora pri najboljši volji tu in tam vendarle opreti na predhodna in naslednja poglavja. Neredko se avtor v prvi vrstici določenega podpoglavja izrecno sklicuje na predzadnji ali zadnji odstavek prejšnjega podpoglavja – o spominu svojih bralcev očitno nima posebno dobrega mnenja.

Tudi vsebinsko je pregled precej slabo uravnotežen: dobi od ustanovitve do smrti Marka Avrelija je posvečeno 150 strani, ostalih 70 naj bi nas poučilo ne le o dogodkih do konca antike, ampak tudi o usodi dežel za-

hodnorimskega cesarstva v srednjem veku in zgodovini vzhodnorimskega cesarstva do zavzetja Konstantinopla. In ravno ker je prostorska stiska tako huda, se vprašam, čemu pisec vztrajno navaja po imenu vse, tudi docela nepomembne cesarje pozne antike, ne da bi vedel o njih povedati kaj zanimivega. Tako lahko npr. na strani 380 o cesarju Libiju Severu preberemo tri stavke, eden od njih se glasi: »Practically nothing is known about Libius Severus as a result.« Kar zadeva srednji vek, ne bi bil zgodovinski del kot celota nič manj uporaben tudi brez tistih slabih petih strani, ki govorijo o vzhodnorimskem cesarstvu – in to od Justinijana do Konstantina XI!

Ob vseh zgornjih pomislekih bi se dalo knjigi načeloma očitati še, da pri obdelavi snovi ni upoštevana enotna ciljna skupina bralcev. Ne da se znebiti vtisa, da je prvi del knjige napisan za drugačno bralstvo kot drugi. Ta nedoslednost se kaže v različni obravnavi podobno pomembnih podatkov:

1. Na mestih, kjer je moral izbirati med resnico ali legendo, se je avtor prevečkrat odločil za legendo:

- v opisu Cezarjeve smrti (str. 263) ne manjka »Et tu, Brute?«, pripisan Svetoniju, čeprav rimski zgodovinar sam o resničnosti te zgodbe močno dvomi in se tudi iz Apijana in Plutarha vidi, da Cezar ob napadu ni rekel nič takega. Zgodbo sicer uvaja »a story goes«, a večina bralcev bo opis najbrž vzela za suho zlato, še zlasti ker se na tej strani v posebnem okviru precej obširno razpravlja o Brutovem značaju in odnosu do Cezarja;
- Ciceronova nestvarna predstava o *concordia ordinum* je na str. 249 predstavljena kot srčna želja ve-

likega domoljuba, ne da bi bilo dodano, da je tej zamisli najbolj škodoval ravno Ciceron sam s svojim vedenjem najprej do Pompeja in nato do Cezarja.³

2. Medtem ko se je zdelo avtorju v prvem delu potrebno povedati celo, da Iliada govori o obleganju Troje, v zgodovinskem pregledu od bralca pričakuje, da ve, kdo je bil Seneka (str. 290), čeprav o njem v prvem delu ni povedano nič več kot to, da je bil »Nero's tutor« (str. 64).

3. Avtorjeva duhovitost se tu in tam sprevrže v duhovičenje:

– oznako Tiberija Grakha na str. 232 končuje s pripombo: »Perhaps he'd looked into the future and seen the French Revolution!«

– na str. 235, kjer je govor o padcu Gaja Grakha, se je avtorju očitno zdelo, da bi bilo moreče vzdušje, ki bralca zajame ob dokaj podrobnem opisu linča vključno z omembo krvi, ki je tekla po Kapitolu, in vsem, kar spada zraven, dobro kako ublažiti, zato je v okvirčku spodaj omenil, da je bilo leto 121 pr. Kr. še dolgo znano po izvrstni vinski letini.

Toda čast, komur čast: ne da se trditi, da je knjiga zanič. Pisati tovrstno delo je gotovo vse prej kot lahko: avtor se ves čas opoteka med *docere* in *delectare*. Po eni strani je treba biti natančen, po drugi se od njega pričakuje sproščen, duhovit način pisanja, ki bo ves čas zabaval z duhovitimi domisljicami. Toda popisati rimsko zgodovino tako, da bi se bralec krohotal od prve do zadnje strani, se ne da. Kljub temu je Guy de la Bédoyère res dal vse od sebe: posodabljal je, kjer je le mo-

gel, in si prizadeval skoraj v vsakem odstavku napisati kaj nenavadnega. Večinoma mu je tudi uspelo in pripoved poteka vedro in sproščeno. Zlasti prvi del je tudi razmeroma zanesljiv in uspešno združuje prijetno s koristnim. Pisec se je – dokaj izvirno – domislil novega, drznega načina za približevanje antičnega Rima: tistim bralcem, ki bi si želeli o čem izvedeti več, ne priporoča knjig, ampak filme, ki so količkaj zgodovinsko zvesti. Sodobni Katoni se bodo gotovo zgražali, a velika večina današnjega (nikakor ne samo mlajšega) občinstva pač vidi v branju knjig naporno delo in ne zabave. Komur bo všeč film, bo pozneje morda vzel v roko tudi knjigo.

Za konec: branje knjige *Romans for Dummies* zahteva enako previdnost kot brskanje po svetovnem spletu. Marsikaj je uporabnega, zanimivega in zabavnega, a če bi kaj od tega hoteli posredovati naprej, je treba poprej skrbno preveriti na kakšnem zanesljivejšem mestu. Čeprav smo malokdaj pozorni na pravne predpise, ki urejajo izhajanje knjig, je treba poročilo o tej knjigi vendarle končati z nekaj stavki iz dolgega pravnega opozorila, ki stoji v kolofonu: »The publisher, the author, and anyone else involved in preparing this work make no representations or warranties with respect to the accuracy or completeness of the contents of this work /.../. The advice and strategies contained herein may not be suitable for every situation. /.../ If professional assistance is required, the services of a competent professional person should be sought.«

³ Kot pravi Michael Grant, *History of Rome* (London: Faber and Faber, 1979), 172 in 181.